

Carex atherodes

finnstarr

Kärlväxter

AKUT HOTAD (CR)
D

Klass Liliopsida (enhjärtbladiga blomväxter), Ordning Poales (gräsordningen), Familj Cyperaceae (halvgräs), *Carex atherodes* Spreng. Syn. *Carex aristata* R. Br.

Beskrivning. Finnstarr är en stovuxen starr med meterhöga strån, som utgår från en horisontellt växande jordstam. Växtsättet känns mer gräslikt än starrlikt med ett flertal blad spridda längs strået. De långa, omkring 1/2 cm breda bladen har täthåriga bladslidor och bladundersidor. Han- och honblommor sitter i skilda ax, till antalet 3–4 av vardera sorten. Det nedersta honaxet har ett stödblåd som oftast är längre än hela axsamlingen. Honblommorna har tre märken. Frukthömmena är kala, 6–9 mm långa, breda och uppblåsta, som unga gröna, men vid mognaden halmgula och med kraftiga nerver på utsidan. De är försedda med ett klivet spröt. Finnstarr är nära släkt med grusstarr, *Carex hirta*, som dock avviker genom att ha tätt håriga frukthömmen. De håriga bladslidorna skiljer finnstarr från jättestarr, *Carex riparia*, flaskstarr, *C. rostrata* och blåstarr, *C. vesicaria*. Den förstnämnda arten har även bredare blad.

Utbredning och status. Finnstarr har först i sen tid uppmärksamats i Sverige, men är nu känd från tre lokaler. Det första fyndet gjordes 1987 i Hälsingland (Hassela), 1993 upptäcktes en lokal i Jämtland (Sikås) och 2007 en i Åsele lappmark (Dorotea). Bestånden är mycket begränsade, och även om det finns mer än 1000 strån på var och en av lokalerna, rör det sig antagligen i samtliga fall om endast en klon. I övriga Norden är finnstarren endast känd från ett 60-tal spridda förekomster i Finland, där den är klassad som sällsynt. I övriga Europa förekommer den i Lettland (sårbar), Polen (sällsynt) och i anslutande delar av Ryssland och Vitryssland samt från Ukraina och Kaukasus och österut. Totalutbredningen är kontinentalt cirkumpolär genom Sibirien och nordöstra Kina samt Kanada och norra USA (främst i västra delarna). Arten verkar överallt vara relativt sällsynt.

Ekologi. Finnstarr kan förekomma i allehanda våta miljöer som fuktig skog, kärr, diken, sjöstränder m.m. Den föredrar näringsrik mark. De svenska förekomsterna är sinsemellan olika. I Hälsingland växer finnstarren intill en gammal övergiven gård i ett mindre kärr (f.d. slätterkärr) med följearter som brunrör *Calamagrostis purpurea*, knagglestarr *Carex flava*, kråklöver *Comarum palustre* och älggräs *Filipendula ulmaria*. I Jämtland växer finnstarren i en lucka i rik, svagt sluttande sumpskog tillsammans med brunrör, älggräs, torta *Cicerbita alpina*, rörflen *Phalaris arundinacea*, myrstarr *Carex heleonastes* och kransrams *Polygonatum verticillatum*. Växtplatsen med närområde har tidigare troligen varit öppnare, gammal myrslättermark. I Åsele lappmark växer finnstarren på 560 m ö. h. i örtrik, översilad, fjällnära granskog, i en glänta dominerad av älggräs. Trots att platsen är ljusöppen blommade finnstarren ej på lokalen under 2007.

Hot. Förekomsterna av finnstarr är kanske främst hotade av den dåliga eller obefintliga könliga reproduktionen som hindrar artens spridning utanför lokalerna. I Jämtland är de omgivande myrarna nyligen dikade vilket kan innebära att även finnstarrs lokal torkar ut, vilket kan få igenväxning som följd. I Hälsingland är det mest närliggande hotet mer diffust i form av exploatering av området. Hela beståndet av finnstarr växer inom mindre än 15 m från en bilväg, och en upprustning av vägen skulle lätt kunna påverka arten negativt eftersom finnstarren växer ända upp till väggkanten. Lokalen i Åsele lappmark kan vara akut hotad av skogsbruket, eftersom hyggen tagits upp i nära lokalen under de senaste åren, och snitslar som kan indikera planerade skogsåtgärder påträffades vid finnstarrsbeståndet i samband med upptäckten.

Åtgärder. Förekomsterna med finnstarr bör få någon form av skydd och de bör kontrolleras regelbundet. Dräneringsshotet mot förekomsten i Jämtland måste undanröjas, liksom det sannolika skogsbrukshotet mot lokalen i Åsele lappmark. Arten bör undersökas med avseende på reproduktion och spridning och den bör eftersökas speciellt i norra Norrbotten på grund av närheten till de rikaste finska förekomsterna.

Övrigt. Finnstarr är fridlyst. Utländska namn – NO: Finnstorr, DK: Finsk Star, FI: Vienansara.

Litteratur

Dehlin, A. 1989. Finnstarr - *Carex atherodes*. VÄX 7 (1): 46.

Ericsson, S. & Zinko, U. (manus). Finnstarr *Carex atherodes* funnen i Åsele lappmark. Svensk Bot. Tidskr.

Niordson, N. 1988. Finnstarr, *Carex atherodes*, funnen i Hälsingland. Svensk Bot. Tidskr. 82: 24–26.

Pykälä, J. 1997. Vienansara – Finnstarr. I. Rytteri, T. & Kettunen, T. (red.) Uhanalaiset Kasvimme. Helsingfors.

Pålsson, C. 1993. *Carex atherodes*, finnstarr - en ny art för Jämtland. Rödblåran 5 (2–3): 3–4.

Mora Aronsson & Lena Jonsell 1997. Rev. Margareta Edqvist 2006, Stefan Ericsson 2007. ©
ArtDatabanken, SLU 2010-01-19